

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

СОЦИЈАЛНО ПРЕДУЗЕТНИШТВО

(мастер рад)

Ментор:
Проф. др Милена Јовановић
Zattila

Студент:
Лазар Јовић
Бр. индекса М045/19-О

Ниш, 2021.

САДРЖАЈ

УВОД	1
I ДЕФИНИСАЊЕ КЉУЧНИХ ПОЈМОВА	3
II НАСТАНАК И РАЗВОЈ СОЦИЈАЛНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА	6
III ИЗАЗОВИ У ОБЛАСТИ СОЦИЈАЛНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА	8
IV ЕВРОПСКА УНИЈА И СОЦИЈАЛНО ПРЕДУЗЕТНИШТВО	10
V СОЦИЈАЛНО ПРЕДУЗЕТНИШТВО У ОКРУЖЕЊУ	12
1.1. Република Хрватска.....	12
1.2. Република Северна Македонија	14
1.3. Република Бугарска	15
1.4. Република Словенија	16
1.5. Федерација Босне и Херцеговине.....	16
1.6. Република Црна Гора.....	17
1.7. Приказ екосистема социјалних предузећа.....	18
VI СОЦИЈАЛНО ПРЕДУЗЕТНИШТВО У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	20
1.Правни оквир.....	24
2.Рањиве друштене групе и социјално предузетништво	27
3. Жене и социјално предузетништво	31
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	35
ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ	36
Остала истраживачка грађа.....	40
САЖЕТАК.....	41
SUMMARY	43
БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА	45

УВОД

У свету различитости у погледу ставова, интересовања, могућности, очекивања, родила се идеја о солидарности као основи новог вида предузетништва, социјалног предузетништва. Настао је феномен, чија је првобитна функција ублажавање последица економских криза, глобализације и технолошког напретка.

Интересовање за ову врсту предузетништва расте из године у годину, те се и интересовање стручне јавности за проматрање дате проблематике повећава. Сагледавање настанка, развоја, значаја социјалног предузетништва, али и значај социјалног предузетништва за осетљиве групе, па и само друштво, само су неке од тема чија видљивост полако расте.

Као одговор на друштвене проблеме, социјално предузетништво пружа могућа решења проистекла на основу иновативности предузетника. Имајући у виду чињеницу да се свако друштво сусреће са најразличитијим проблемима, који углавном погоде најосетљивије групе, области у којима се социјално предузетништво може применити су бројне. Стога су, важност и значај социјалног предузетништва за сваког појединца, па самим тим и друштво, неупитни.

Иако базирано на хуманом начелу једнакости, социјално предузетништво до данашњих дана није добило јасну дефиницију, а свако додатно сазнање или указивање на дату тему, може се окарактерисати као изузетно позитивно и вредно.

Ослањајући се на наведене чињенице, предмет рада представља свеобухватно упознавање јавности са појмом „социјално предузетништво“, изазовима са којима се сусрећу социјални предузетници, али и остали чиниоци, његовим развојем у окружењу, али и нашој земљи, уз посебан осврт на његов утицаје на побољшање животних услова вулнерабилних, осетљивих, група а нарочито жена.

Циљ рада огледа се у информисању шире, али и стручне јавности о проблематици у области социјалног предузетништва, као и скретање пажње на неповољан положај осетљивих група, као и могућност да се кроз ангажовање у оквиру социјалних предузећа њихов положај побољша.

Основни метод који ће бити коришћен јесте нормативни, односно догматски метод. Биће коришћен и упоредноправни односно компаративни метод с циљем откривања сличности и разлика које се тичу социјалног предузетништва држава у окружењу и наше земље. Поред наведених, биће коришћен дескриптивни метод, историјски и логички метод као и историјско правни и емпиријски методи.

I ДЕФИНИСАЊЕ КЉУЧНИХ ПОЈМОВА

Промишљања о датој теми, конкретније о социјалном предузетништву, обавезују нас да пре свега прецизно термилошки одредимо поменуте појмове. Првенствено треба одредити значење појмова „предузетништво“ и „предузетник“ како бисмо након тога могли приступити конкретнијем спознавању термина „социјалног предузетништва“.

Предузетништво је процес стварања нечег новог и корисног улагањем времена и напора, уз претпоставку постојећих финансијских, физичких и друштвених ризика, уз коначно добијање награде материјалног карактера и личног задовољства и независности. У том смислу предузетник представља сваку особу која ризикује, у намери да започне нешто ново.¹ Стога, може се закључити да предузетништво почива на иновативности, те да поменута карактеристика предузетништва поспешује развој целокупног друштва.

Говорећи о значају предузетништва у свакодневном животу, различити аутори истичу да је предузетништво део пословног живота, те да је реч о природном феномену. Овај природни феномен омогућава напредак друштва и друштвене заједнице уопште. Са таквим тврдњама, сагледавајући предмет интересовања из другог угла, слажу се и други аутори.²

У економији заснованој на знању, предузетништво и предузетници имају главну и виталну улогу за унапређење економских перформанси како на националном, тако и на регионалном и локалном нивоу. Они обезбеђују доступност различитих производа и услуга, флексибилност и прилагодљивост локалној економији, као и раст запослености и животног стандарда становништва.³

Међутим, када је реч о дефинисању појма „социјално предузетништво“ долази до неусклађености, пре свега, стручне јавности, те у складу са тим, имамо више доступних дефиниција.

---

¹ Р. Авлијаш, Г. Авлијаш, *Предузетништво*, Београд, 2013, стр. 8

² D. Diandra, A. Azmy, Understanding Definition of Entrepreneurship, *International Journal of Management, Accounting and Economics*, No. 5, Vol. 7, 2020, pp. 235-241.

³ С. Јосиповић, В. Спасојевић Бркић, Н. Дондур, Значај предузетништва и анализа фактора који доприносе унапређењу предузетничких активности, *Техника – Менаџмент*, бр. 6, Vol. 69, Београд, 2019, стр. 874.

Зашто долази до толиких одступања у дефинисању социјалног предузетништва? Одговор лежи у дефинисању два одвојена појма „социјалан“ и „предузетништво“. Термин „социјално“ (енг. Social) користи се за означавање иницијатива којима је циљ помоћи другима. На први поглед социјално предузетништво можемо раздвојити од предузетништва у приватном сектору повезујући га с мотивом уласка који је код приватног сектора традиционално повезан с профитом, док код социјалног предузетништва представља израз алтруизма. Но то није увек случај. Иако се на прави поглед социјално предузетништво често темељи на етици и моралној одговорности, мотиви такође могу укључивати и мање алтруистичне разлоге, попут личног самоостварења или чак остваривања добити. Исто тако и предузетништво у приватном сектору може деловати у социјалном духу. Већина предузећа и организација у приватном сектору ствара значајне друштвене вредности у облику запослења, унапређивања услова рада, конкуретности окружења, пружања потребних производа и услуга, а и сам порез који ти субјекти плаћају даље се користи у социјалне сврхе.⁴

Према Иницијативи за социјално пословање, социјално предузеће је привредни субјект:

- чији је примарни циљ постизање друштвеног утицаја, а не остваривање добити за власнике или акционаре;
- која углавном користи вишкове за постизање ових друштвених циљева;
- којим се управља на одговоран, транспарентан и иновативан начин, посебно укључивањем радника, купаца и заинтересованих страна погођених његовом пословном активношћу.⁵

У складу са наведеним, социјални предузетници окарактерисани су као појединци који доносе иновативна решења за најактуелније друштвене проблеме. Социјални предузетници су истовремено визионари и крајњи реалисти – више од свега их занима крајња практичност њихове визије. Идеје социјалних предузетника су увек разумљиве, јасне, етичне и подразумевају ангажовање великог броја људи који заступају исту идеју и раде на њеном остварењу. Другим речима, сваки социјални предузетник је подстицајан за своје окружење,

---

⁴М. Škrtić, М. Mikić, О социјалном предузетништву у свијету и у Republici Hrvatskoj, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, br.1, Vol.5, Zagreb, 2007, str. 155.

⁵S. Cvejić, *Social enterprises and their ecosystems in Europe. Country fiche: Serbia*, Luxembourg, 2018, p. 20.

носилац промене и мотиватор широких народних маса – он је узор који показује да грађанин који каналише своју страст у дело може да уради готово све. Не постоји ништа моћније од нове идеје у рукама изузетног социјалног предузетника.⁶

Дефинисање појма социјалног предузетништва и социјалног предузећа није нимало једноставан задатак, јер не постоје јединствене дефиниције, али ипак постоје неке битне и заједничке карактеристике социјалног предузетништва:

- мотив бављења социјалним предузетништвом је решавање друштвених проблема или повећање друштвене користи и допринос заједници, а не решавање искључиво индивидуалног или групног проблема или увећање имовине (профита);
- ради се о предузетничкој активности која је самоодржива и која ствара нову вредност на тржишту робе и услуга;
- остварени профит из пословања користи се првенствено за остваривање друштвених/социјалних циљева и реинвестира се у пословање или директно распоређује за друштвену корист;
- управљање послом врши се у складу са најбољим пословним праксама док је одлучивање о битним питањима пословања засновано на принципу један човек – један глас, партиципацији запослених и других заинтересованих или на капиталу, односно улозима власника;
- постоји одређени систем надзора којим се контролише испуњавање друштвене мисије.⁷

Када је реч о законској регулативи, дати термини су прецизно одређени у оквиру Нацрта закона о социјалном предузетништвуна следећи начин: 1) Социјално предузетништво је обављање делатности којом се задовољава општи интерес на националном, регионалном или локалном нивоу кроз производњу добара, односно пружање услуга и запошљавање корисника, у циљу остваривања већег степена социјалне укључивости; и 2) Социјални предузетник је пословно способно физичко лице које је регистровано у складу са законом

---

⁶Р. Авлијаш, Г. Авлијаш, *op. cit.*, стр. 23.

⁷Предузетнички портал Републике Српске, *Социјално предузетништво*; преузето 03.08.2021. <http://www.preduzetnickiportalsrpske.net/socijalno-preduzetnistvo/>

којим се уређује поступак регистрације привредних субјеката, а које обавља делатност социјалног предузетништва уз ограничену расподелу прихода, ради остваривања циљева социјалног предузетништва.⁸

II НАСТАНАК И РАЗВОЈ СОЦИЈАЛНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА

Настанак социјалног предузетништва, представља још једну од тема у оквиру које нема усаглашености стручне јавности, те тачно време настанка социјалног предузетништва није одређено.

Термин социјална економија се први пут у литератури јавља у 19. веку, у делу Џона Стјуарта Мила „Принципи политичке економије“, у коме он охрабрује задругарство, проучавајући предности и слабости радничког организовања и трага за принципима алтернативне економије.⁹

Иако је социјално предузетништво релативно нов појам, његове трагове можемо наћи кроз историју развоја предузетништва, имајући у виду дугу традицију економских предузећа са социјалним циљевима у свету. Добротворна удружења датирају још из средњег века, а дугу историју такође имају и пољопривредне задруге, кредитне уније, узајамна друштва, задужбине и фондације. Списак знаменитих личности уз чији рад можемо додати епитет „социјални предузетник“ обухвата Флоренс Најтингејл (Florence Nightingale), оснивачицу прве школе за болничарке, Роберта Овена (Robert Owen), оснивача задружног покрета и Виноба Бејва (Vinoba Bhave), испред покрета за поклањање индијске земље (India's Land Gift Movement). Током XIX и XX века, неки од најуспешнијих предузетника успешно су превазишли грађанске, регулаторне и пословне проблеме промовисањем идеја које су преузели од јавних служби, попут болница или школа. Од 1950-1990. године, водећи промотер социјалног предузетништва био је Мајкл Јанг (Michael Young), решавање друштвених и еколошких проблема, и који је до сада развио неколико признатих иницијатива, попут Дрип Тех (Drip Tech), Пројекта здрава деца (Project Healthy Children) и Загрљај (Embrace). Остали примери добро организованих социјалних предузећа

---

⁸ Чл. 3 Нацрта закона о социјалном предузетништву

⁹ Љ. Мандић Келијашевић, *Особености социјалног предузетништва у Србији – између друштвене укључености и „професионалне рехабилитације“*, *Култура пописа*, бр. 32, Vol. 14, Нови Сад, 2017, стр. 416.

у свету били би Ашока (Ashoka), Здравље за један свет (One World Health) и Шваб фондација за социјално предузетништво (Schwab Foundation for Social Entrepreneurship). Данас, можда најпознатије социјално предузеће је Грамен Група (Grameen Group), чији је оснивач Мухамед Јунус (Muhammad Yunus) добитник Нобелове награде за мир 2006. године. Грамен група послује у виду мреже коју чини 30 сестринских предузећа повезаних са Бангладеш Грамен банком (Bangladeshi Grameen Bank), зачетником идеје микрокредитирања, која је до данас одобрила кредите у износу од преко 7,5 милиона евра сиромашним људима, од којих 97% представљају жене.¹⁰

Основни смисао оваквих пројеката након Грамен банке, као и сличних организационих облика пре ње, је заштита интереса оних друштвених слојева које су неуспеси недовољно развијене тржишне привреде највише погађали. Они представљају одговор на тадашња политичка, друштвена и економска догађања као што су неефикасност тржишта за остваривање добити (профита), неуспех влада код тражења решења друштвених проблема, разочарење у домете државе благостања, неуспех оснивача, приватних и хуманитарних, да уз помоћ новца примерено и дугорочно задовоље друштвене потребе.¹¹

Увидом у настанак социјалног предузетништва, као вида пословања који је настао на основу потреба које превазилазе потребе појединца, откривамо његов суштински значај.

Суштинска разлика између социјалних предузећа и других типова и облика предузећа је приоритет мисије. Социјална предузећа дају предност социјалној доброту над било којом другом мисијом.¹²

На тај начин, социјални циљ постаје приоритет. Социјални циљ (добробит заједнице или одређене групе људи) може се постизати на различите начине:

- запошљавањем особа које су иначе изостављене са тржишта рада, особа из социјално угрожених и рањивих група;
- улагањем/реинвестирањем највећег дела добити у решавање друштвених, економских и еколошких проблема (економско оснаживање и социјално

---

¹⁰Н. Крстић, Социјално предузетништво, *Банкарство*, бр. 1, Београд, 2014, стр. 130.

¹¹Љ. Мандић Келијашевић, *op. cit.*, стр. 417.

¹²Project Management Srbija, *Socijalno preduzetništvo: njegov značaj za društvene promene*; preuzeto 03.08.2021. <https://project-management-srbija.com/softskills/socijalno-preduzetnistvo>

укључивање маргинализованих група и појединаца, подршка одрживом развоју, заштита животне средине, побољшање приступа социјалним услугама (образовање, здравствена заштита, запошљавање и сл.);

- пружање услуга рањивим групама у заједници.¹³

Стога, социјална предузећа, могу бити окарактерисана и као хумана предузећа која остварују колективни интерес и доприносе позитивним друштвеним променама, као предузећа која солидарност истичу у први план.

У прилог наведеном говоре и начела на основу којих је заснован Нацрт Закона о социјалном предузетништву:

- поштовање људских права и достојанства;
- једнакост и забрана дискриминације;
- родна равноправност;
- афирмативне акције ради подстицања запошљавања;
- обављања делатности којом се задовољава општи интерес на националном, регионалном или локалном нивоу;
- друштвено одговорно пословање.¹⁴

III ИЗАЗОВИ У ОБЛАСТИ СОЦИЈАЛНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА

Бројни покушаји да се социјално предузетништво ограничи јаснијим границама, указују на постојање бројних потешкоћа, али и недовољну заинтересованост шире јавности. Иако број социјалних предузећа расте, кључни проблеми су и даље присутни, што умногоме отежава рад социјалних предузетника.

Неколико фактора је одговорно за пораст учесталости и видљивости социјалног предузетништва у последњих неколико деценија. Међу њима је све већи значај друштвеног капитала у пословном сектору и потреба да се попуне све веће празнине произишле из неспособности јавних институција, невладиних организација и добротворних организација

---

¹³Корак по корак, *Социјално предузеће*; преузето 03.08.2021.
<https://edukacija.korakpokorak.rs/local/staticpage/view.php?page=socijalno-preduzece>

¹⁴ Чл. 5 Нацрта закона о социјалном предузетништву.

да задовоље све већу потражњу за социјалним услугама. Иако социјално предузетништво расте широм света, стопе распрострањености се веома разликују како унутар, тако и између региона. Мерење глобалних и регионалних трендова везаних за социјално предузетништво остаје проблематично, због недостатка општеприхваћене дефиниције, делом и због неразвијене теоријске основе, као и снажног утицаја околног контекста на природу активности социјалног предузетништва.¹⁵

Имајући у виду све проблеме настале глобализацијом, технолошком револуцијом са којима се сусрећу одређене друштвене групе јасно је да ће вид предузетништва који се бави поменутом проблематиком и у будућности бити неопходан као извор решења и позитивних промена. У складу са тим, неопходно је усмерити пажњу, пре свега стручне, али и шире јавности, како бисмо додатним истраживањима, законским регулативама оснажили социјално предузетништво и оне који су на њега усмерени.

Треба предузети мере да се искористе кључне снаге и могућности и ублаже слабости и претње за социјални положај и егзистенцију рањивих група. Институционална подршка је потребна да би се подстакло одрживи инклузивни раст и осигурало повољно окружење које постоји за младе социјалне предузетнике. Студије јасно показују снажну корелацију између подршке из успостављене институције и ефикасности социјалног предузетништва. Да успеју, млади социјални предузетници захтевају помоћ прилагођену њиховим потребама и ситуацији.¹⁶

Конкретне мере које Уједињене Нације предлажу јесу:

- оптимизација укупног пословног окружења;
- јачање образовања и оспособљавања у области предузетништва;
- прилагођавање мрежа подршке потребама младог социјалног предузетника;
- осигуравање приступа финансијским услугама и производима;
- трансформација иновационих система;
- промена наратива.¹⁷

---

¹⁵United Nations. *World Youth Report: Youth Social Entrepreneurship And The 2030 Agenda*, New York, 2020. p. 1.

¹⁶United Nations, *op.cit.*, p.3.

¹⁷ *Ibid.*

Наведеним, систематским, приступом датом проблему социјалних предузетника, можемо очекивати позитивне резултате у што краћем временском року. Не постоји универзално решење, али постоје могућности да се сви проблеми у области социјалног предузетништва реше. Стога, уз позитиван став и систематски приступ, можемо очекивати и позитиван исход.

У складу са бројним дефиницијама, појам предузетништво има различито значење за различите појединце и у различитим концептима, али постоје и неки заједнички елементи: ризик, креативност, независност и награда. Ови елементи ће и у будућности бити покретач предузетништва уопште. Међутим, у случају социјалног предузетништва, наведени елементи биће секундарног карактера. Основни покретач социјалног предузетништва јесте и биће првенствено социјални, односно друштвено-одговорни разлози.

Основано се може очекивати да ће социјално предузетништво у будућности представљати значајан облик удруживања и начин заједничког решавања кључних проблема, имајући у виду тенденције развоја социјалног предузетништва у другим државама. Међутим, како би се ова очекивања и остварила, потребно је предузети бројне кораке у свим сегментима друштва, а нарочито у образовним и економским областима.

IV ЕВРОПСКА УНИЈА И СОЦИЈАЛНО ПРЕДУЗЕТНИШТВО

Концепт социјалног предузетништва у оквиру Европске уније почиње да добија на значају крајем 80-их година XX века. Европска комисија је 1989. године објавила први извештај на ту тему (*Business in the „Economie Sociale“ sector: Europe`s frontier-free market*) да би у наредним годинама спонзорисала низ конференција које су се бавиле социјалним предузетништвом.¹⁸ Од посебног значаја је резолуција о социјалном предузетништву из 2009. године у којој се констатује да је социјално предузетништво хетерогени концепт који се различито регулиште у државама чланицама, али да независно од националних разлика овај концепт има и одређене заједничке црте које укључују: демократски начин

---

¹⁸Д. Голубовић, М. Галетин, Концепт социјалног предузетништва и социјалног предузећа: Изгубљени у преводу, *Пословна Економија, година VI*, бр. I, Сремска Каменица, 2012, стр. 208.

организовања, радничка партиципација, социо-економски циљеви (али не и стицање добити) начело солидарности, волонтирања и друштвене одговорности.¹⁹

Европска унија је 2010. године усвојила документа-комунике под називом Европа 2020, у коме се определила за стратегију раста у наредној декади која се базира на три заједничка приоритета, а то су: 1) развој економије која се базира на знању и иновацијама, 2) промоција ефикасније, зеленије и конкуретније економије и 3) подстицај економије са високом стопом запослености уз јаку социјалну и територијалну кохезију. Из наведеног се може закључити да је у Европској унији социјално предузетништво коначно заузело место које му и припада, имајући у виду да таргетира сваки од постављених циљева. Такође, према иницијативи Европске уније, главни циљ социјалних предузећа је да генеришу значајан утицај на животну средину, локалну заједницу а самим тим и на целокупно друштво. Утицај социјалних предузећа огледа се и у концепту паметног раста (*smarth growth*), будући да имају потенцијал да уносе социјалне иновације за потребе које још увек нису задовољене. Неопходно је споменути утицај социјалног предузетништва на одрживи раст (*sustainable growth*) кроз позитиван утицај на животну средину и инклузивни раст (*inclusive growth*) будући да своју пажњу усмеравају на људе и социјалну кохезију кроз креирање одрживих радних места за жене, младе и старије особе.²⁰

Гледајући овако постављене циљеве као и историјски фокус Европске уније на социјално предузетништво, могло би се претпоставити да је Европска унија један од пионира и предводника правне регулативе у овој сфери. Међутим реалност је потпуно другачија и може се рећи да Европска унија чак и заостаје у овој области те да је неопходно детаљније правно регулисање као и веће фокусирање европских законораваца на социјално предузетништво.

На нивоу Европске уније не постоји посебна правна регулатива о социјалном предузетништву, те је недостатак посебне правне регулативе последица несагласности земаља чланица ЕУ у погледу саме садржине појма и концепта социјалног предузетништва

---

¹⁹Т. Пријић, Социјално предузетништво – садашњост и изазови, *Радно и социјално право*, бр. 1, Vol. 17, Београд, 2013, стр. 307.

²⁰А. Брадић-Мартинковић, А. Здравковић, Социјално предузетништво: могући пут ка сузбијању сиромаштва у Србији. Правци структурних промена у процесу приступања Европској унији. Институт економских наука, Београд, 2016, стр. 367.

као и чињенице да социјално предузетништво није развијено равномерно у свим државама чланицама.²¹

Раст сектора социјалних предузећа постепено је институционализован захваљујући делом и развоју законодавног оквира. Иако је већина социјалних предузећа у западној Европи и даље има традиционалне правне форме, у неким створене су нове правне форме које су посебно предвиђене за социјална предузећа. Тако је у Италији 1991. године уведена форма „социјалне задруге“, како би се дефинисао правни оквир за поједине делатности социјалних предузећа пре свега у области социјалних услуга и запошљавања припадника рањивих група. На основу италијанског искуства, Португал је увео форму „задруге социјалне солидарности“, која би пружала подршку угроженим категоријама друштва, док је Француска 2001. године увела форму „задружног друштва заједничког интереса“. Други тренд у овој области успоставила је Белгија 1995. године у форми „предузећа за социјалне намене“, која је обухватала сва привредна друштва укључујући и задруге, друштва са ограниченом одговорношћу, уколико испуњавају одређене захтеве. Велика Британија, иако више није чланица Европске уније не може бити изостављена из ове компаративне анализе, имајући у виду да је поред Немачке и Француске била једна од носилаца утицаја у Европској унији. Као таква, у Великој Британији се као најновија појавила форма „предузећа за заступање интересе заједнице“ које би представљало допуну владиних услуга на нивоу друштвених заједница у областима као што су пружање дечје заштите, социјално становање и јавни саобраћај.²²

V СОЦИЈАЛНО ПРЕДУЗЕТНИШТВО У ОКРУЖЕЊУ

1.1. Република Хрватска

Социјално предузетништво у окружењу, регулисано је на различите начине. Наиме, одређене земље имају дефинисане законске регулативе, док у другим земљама то није случај. У складу са тим, развој социјалног предузетништва се одвија различитом брзином уз сличне потешкоће.

---

²¹Т. Пријић, , *op.cit.*, стр. 306.

²²Ј. Ђуран, Социјално предузетништво у земљама Европске Уније и могућности социјалног предузетништва Републици Србији , *Пословна Економија, година VI*, бр. I, Сремска Каменица, 2012, стр. 220.

У Хрватској се по први пут социјално предузетништво одређује и наводи у Националној стратегији за стварање подстицајног окружења за деловање организација цивилног друштва (за раздобље 2006.-2011.), но ваља напоменути да стратегија не даје дефиницију социјалног предузетништва, већ овај појам објашњава кроз циљеве који се његовом применом настоје постићи: „Социјално или непрофитно предузетништво јавља се у различитим облицима и кроз различите субјекте стицања доходака настојећи истовремено остварити економске, социјалне и еколошке учинке“.²³

Хрватска нема посебан закон који регулише област социјалног предузетништва, те је његов правни оквир одређен постојећим позитивним законодавством²⁴ и Стратегијом за развој друштвеног предузетништва 2015.-2020. Поред тога у Стратегији борбе против сиромаштва и социјалне искључености 2014.-2020. друштвена предузетничка активност спомиње се као могућа мера за повећање запошљивости и смањење регионалних ризика.²⁵

Међутим, развој социјалног предузетништва, без обзира на постојеће иницијативе од стране државних органа, ипак нису довољне, јер према мишљењу неких аутора концепт социјалног предузетништва није схваћен на адекватном нивоу, целовито.

У процесу промоције социјалног предузетништва као каријерног пута, Хрватска изоставља важну компоненту – образовну.²⁶

Имајући у виду важност систематског приступа развоју социјалног предузетништва, можемо закључити да тврдња којом се истиче изостављеност образовне компоненте представља забрињавајућу чињеницу, те да се у складу са тим први кораци морају што пре покренути. Образовна компонента, представља важан део у ланцу компоненти које

---

²³ V. Vincetić, Z. Babić, D. Baturina, Definiranje područja i potencijal razvoja socijalnog poduzetništva Hrvatske u komparativnom kontekstu, *Ekonomski pregled*, br. 3, Vol. 64, Zagreb, 2013, str. 260.

²⁴ Zakon o zadrugama (Narodne novine, broj 34/2011, 125/2013, 76/2014); Zakon u udrugama (Narodne novine, broj 74/2014); Zakon o zakladama i fondacijama (Narodne novine, broj 106/2018); Zakon o ustanovama (Narodne novine, broj 76/1993, 29/1997, 47/1999, 35/2008); Zakon o trgovačkim društvima (Narodne novine, broj 152/2011, 111/2012); Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (Narodne novine, broj 143/2002, 33/2005, 157/2013); Zakon o javnoj nabavci (Narodne novine, broj 120/2016) i Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva (Narodne novine, broj 29/2002, 63/2007, 53/2012, 56/2013)

²⁵ I. Vojvodić, R. Šimić Banović, Analiza socijalnog poduzetništva u Hrvatskoj s komparativnim osvrtom na regulatorni okvir, *Pravni vjesnik*, br. 2, Vol.35, Osijek, 2019, str. 129.

²⁶ I. Kedmenec, M. Rebernik, J. Perić, The impact of individual characteristics on intentions to pursue social entrepreneurship, *Ekonomski pregled*, br. 2, Vol. 66, Zagreb, 2015, str. 134.

обезбеђују напредовање у области социјалног предузетништва. Развој социјалног предузетништва без уплива у област образовања, није могућа.

1.2. Република Северна Македонија

Непостојање јасних законских регулатива у области социјалног предузетништва срећемо и у Републици Северној Македонији. Министарство за рад и социјалну политику сачинило је Предлог Закона о социјалном предузетништву.²⁷ Иако иницијатива постоји, закључује се да конкретне мере у поменутој области изостају.

Генерално се може закључити да концепт социјалног предузетништва у Републици Северној Македонији²⁸ није у потпуности схваћен и препознат од стране шире јавности, али чак ни међу кључним заинтересованим странама за овај сектор. Генерално, социјално предузетништво се налази у разним правним формама у Републици Северној Македонији – удружења, фондације и задруге су најчешћи облици. Општа перцепција је ниска свест о важној улози коју социјално предузетништво има у друштвеном развоју и економском опоравку. Покушаји за стварање правног оквира за социјално предузетништво су препознатљиви и добродошли, али у том процесу потребна је снажна политичка воља. Заправо, највећи недостатак стратегије огледа се у мањку промишљених и усмерених развојних корака социјалног предузетништва у Републици Северној Македонији. Изузетно је препоручљиво и неопходно створити међусекторско координационо тело одговорно за сарадњу, промоцију и развој целокупног сектора социјалног предузетништва. Постоји нејасна координација и/или несклад и значајан недостатак сарадње међу разним актерима у сектору, који води у пасивно и индиферентно окружење, које не помаже развоју социјалног предузетништва. Фрагментирани, уместо јединственог, приступ развоју овог сектора продубљује садашње разумевање социјалног предузетништва као мултисекторског, а не једносекторског.²⁹

---

²⁷Предлог Закона за социјалната заштита; преузето 03.08.2021 <https://www.mtsp.gov.mk/predlog-zakoni1.nspх>

²⁸Званични назив Републике Северна Македонија у тренутку објављивања рада

²⁹Б. Стојческа, С. Младински, М. Топузовска - Латковик, С. Николик, Б. Петрески, *Анализа на состојбите и предизвиците за развој на социјалното претприемништво во Република Македонија*, Скопје, 2016, стр. 28.

1.3. Република Бугарска

Бугарска, као чланица Европске Уније, прихвата и прати политику ЕУ у области социјалног предузетништва и предузетништва. Последњих година постојала је јасна европска политика за промовисање социјалног предузетништва као кључног оруђа за суочавање са изазовима са којима се суочавају угрожене групе или решавање друштвених питања, укључујући и замену (или измештање) традиционалних облика социјалне подршке (социјалне услуге и плаћања). Све више средстава из буџета ЕУ троши се на конкретне мере за подршку социјалним предузећима. Бугарско национално законодавство такође пружа свеобухватни правни оквир за развој активности које имају њихово упућивање на карактеристике социјалне економије. Али у садашњем законодавству термини „предузеће“ и „социјално предузеће“ нису јасно дефинисани. Разни закони дају своје дефиниције намењене искључиво за потребе сопствених прописа.³⁰

Бугарска влада усвојила је 2011. године политички документ „Национални концепт социјалне економије“ који представља визију и приоритете за промоцију и развој социјалне економије у земљи. Овај концепт одражава друштвену посвећеност државе упостављању и јачању повољног окружења за примену и развој модела и пракси у области социјалне економије у Бугарској. Социјална економија се истовремено доживљава као део стварне економије и цивилног друштва, у којем појединци и/или правна лица, удружења волонтера или други организовани субјекти послују у јавном интересу и реинвестирају профит за постизање друштвених циљева.³¹

---

³⁰ V. Terziev, Social entrepreneurship in Bulgarian and Europe, *IJASOS – International E-Journal od Advances in Social Sciences*, No. 14, Vol.5, 2019, p.619.

³¹V. Terziev, N. Bencheva, E. Arabska, T. Stoeva, M. Tepavicharova, N. Nichev, *Implications on social entrepreneurship development in Bulgaria*; preuzeto 03.08.2021. <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=546004070078004090030110125012120089100051017087011048030016023006113108113118123127032110017005027000016114121112077121017029020034057083043027125027083091084004070086083071123118093070086117006119090026000001001097115116082125097005006090066025002114&EXT=pdf&INDEX=TRUE>

1.4. Република Словенија

Словенија је такође, социјално предузетништво уоквирила одређеним законским регулативама. Закон о социјалном предузетништву³², усвојен је делом због притисака из Европске Уније да усвоји легалне оквире који ће омогућити развој формалног свеобухватног система социјалне економије. Поред тога, постојала је снажна иницијатива у словеначком парламенту да се усвоји такав закон. Један од главних циљева креатора политике био је дефинисање права и обавеза социјалних предузећа, где услови треба да буду испуњени у складу са дефиницијом социјалног предузећа, које пословне активности се сматрају пословним предузетништвом и посебни критеријуми запошљавања који дају одређене приоритете најугроженијим групама на тржишту рада.³³

У Словенији је примарни циљ социјалног предузетништва отварање радних места за групе људи које су рањиве и имају мање могућности за запошљавање (старији радници, они који први пут траже посао, бивши корисници дрога, бивши осуђеници, особе са инвалидитетом, итд.). Поред стварања радних места значај социјалних предузећа су и друштвено корисне активности нпр. социјални туризам, производња еко хране, рад са младима, поштена трговина и промоција здравог начина живота.³⁴

1.5. Федерација Босне и Херцеговине

Велика стопа незапослености у Босни и Херцеговини утиче на огроман број социјалних проблема који захтевају ургентно решавање. Наиме, према подацима Агенције за рад и запошљавање Босне и Херцеговине³⁵ је било 415.027 особа на евиденцијама завода и служби за запошљавање. Такође, према наводима Агенције за рад и запошљавање Босне и Херцеговине, укупан број особа које траже запослење у тренутку истраживања био је

---

³²Zakon o socialnem podjetništvu, *Uradni list RS*, št. 20/11.

³³Lj. Rihter, R. Zidar, Social Entrepreneurship in Slovenia: An Opportunity for Sustainable Development?, *Revija za socijalnu politiku*, br. 3, Vol. 25, 2017, str. 291.

³⁴B. Bradač Hojnik, Approach to social entrepreneurship in Slovenia, *CBU International conference on innovations of science and education*, 2017, p. 64.

³⁵ Агенције за рад и запошљавање Босне и Херцеговине, *Преглед стања тржишта рада на дан 31. јануара 2021. године*; преузето 03.08.2021. године
<http://www.arz.gov.ba/statistika/mjesecni/default.aspx?id=5342&langTag=bs-BA>

236.245 од којих 56,92% чине жене. Имајући у виду целокупну друштвено – политичку ситуацију, социјални проблеми становништва у Босни и Херцеговини преовладавају, те је улога социјалног предузетништва нарочито важна. Међутим, законска регулатива која би олакшала функционисање социјалних предузећа, није на задовољавајућем нивоу, поготово у области социјалног предузетништва.

Стратегија социјалне укључености (као део Стратегије развоја БиХ), која је предвиђала оквир за подршку социјалном предузетништву у БиХ још увек није усвојена. Неусвајање ових кључних докумената првенствено је настало услед политичких неслагања и недовољне свести о концепту и значају социјалног предузетништва. Ентитети су усвојили законе који прописују да компаније које запошљавају инвалиде, расељена лица, избеглице и повратнике имају право на финансијску подршку. Другим речима, закон прописује проценат особа са инвалидитетом који компанија мора запослити да би добила подршку. Закон о играма на срећу Федерације БиХ одређује постотак наградног фонда зарађеног од игара који се плаћа хуманитарним организацијама сва три конститутивна народа, док се 50% прихода Федерације БиХ, по истим основама, дистрибуира организацијама које се баве заштитом деце и малолетника, особама са инвалидитетом, Фонду солидарности за лечење, спортским удружењима, културним институцијама, банкама хране итд.³⁶

1.6. Република Црна Гора

Развој друштвеног предузетништва у Црној Гори је у почетним фазама. Још увек није успостављен адекватан законодавни, институционални и економски оквир, нити је донешена стратегија развоја овог концепта. Активности које су се до сада спроводиле у овој области су углавном у оквиру пројеката или појединачних иницијатива најчешће невладиних организација и привредних друштва. Такође, сам концепт друштвеног предузетништва и његове могућности нису довољно препознате, ни од стране институција ни од стране могућих друштвених предузетника и корисника овог концепта.³⁷

---

³⁶G. Radoš, I. Pandža Bajsi, D. Martinović, Social entrepreneurial intentions and motivational drivers among business students, *Ekonomski vjesnik*, br. 1, Vol. 34, 2021, str. 44.

³⁷Fondacija za razvoj sjevera Crne Gore, Udruženje za kreativni razvoj SLAP, *Priručnik za društveno preduzetništvo*, Nikšić, 2017, str. 17.

Као што је поменуто, постојећа законодавна регулатива у Црној Гори још увек не препознаје концепт друштвеног предузетништва. Иако је адекватан законодавни оквир неопходан за развој друштвеног предузетништва у пуном смислу речи, они који би желели да се баве друштвеним предузетништвом и који имају добре идеје, могу искористити могућности постојећег законског оквира, па тако неки од следећих закона могу бити релевантни приликом оснивања и функционисања друштвеног предузећа: Закон о невладиним организацијама³⁸, Закон о привредним друштвима³⁹, Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању лица са инвалидитетом⁴⁰, Закон о волонтерском раду⁴¹ и др.⁴²

1.7. Приказ екосистема социјалних предузећа

Суштински проблеми са којима се сусрећу све или већина држава у окружењу, су исти или слични. Ради боље прегледности најважнији изазови и могућности са којима се сусрећу екосистеми социјалних предузећа у Хрватској и на Западном Балкану приказани су у табели 1.

Табела 1. Екосистем социјалних предузећа у Хрватској и на Западном Балкану

Екосистем	
Изазови	Могућности
<ul style="list-style-type: none"> • Одсуство стратешког приступа и посвећености влада развоју социјалног предузећа; чак и ако постоји стратегија недостаје примена • Превише фокусирања на регулаторни аспект носи ризик занемаривања политика подршке. Овде такође постоји опасност заглављивања у дискусији о дефиницији и правном тумачењу социјалног предузећа • Регулаторни оквири често садрже контраиндикације (на пример Закон о социјалним предузећима и пореска регулатива) који гуше раст социјалног предузећа 	<ul style="list-style-type: none"> • Активне локалне организације цивилног друштва и организације за подршку социјалним предузећима и мреже које нуде помоћ социјалним предузећима у заступању • Појава Радне групе за социјална улагања (Централна и Источна Европа) која жели да промовише утицајне инвестиције у Централној и Јужној Европи • Све већи значај и доступност европских и регионалних мрежа, програма подршке и шема финансирања.

³⁸ Закон о невладиним организацијама, *Службени лист ЦГ*, бр. 39/2011 и 37/2017.

³⁹ Закон о привредним друштвима, *Службени лист РЦГ*, бр. 65/2020.

⁴⁰ Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању лица са инвалидитетом, *Службени лист ЦГ*, 49/2008, 73/2010, 39/2011 и 55/2016

⁴¹ Закон о волонтерском раду, *Службени лист ЦГ*, бр. 26/2010, 31/2010, 14/2012, 48/2015.

⁴² Fondacija za razvoj sjevera Crne Gore, Udruženje za kreativni razvoj SLAP, *op. cit.*, str. 17.

<ul style="list-style-type: none"> • Потенцијални стејкхолдери, укључујући приватни и јавни сектор нису свесни и не разумеју моделе социјалног предузетништва и успешне приче; недостатак опште свести јавности • Недостатак информација и истраживања о локалним и регионалним социјалним предузећима • Социјална предузећа не могу приступити тржиштима јавног сектора (пружање социјалних услуга) због недостатка контаката, капитала и нетранспарентности поступака уговарања јавних набавки 	
Изградња капацитета	
Изазови	Могућности
<ul style="list-style-type: none"> • Пословни модели социјалних предузећа нису одрживи • Социјалним предузећима недостаје пословно планирање и финансијске менаџерске вештине, што их спречава у стратешком расту и могућности финансирања са повратом • Слаба култура мерења социјалног утицаја и недостатак алата и вештина на страни социјалног предузећа 	<ul style="list-style-type: none"> • Повећање интересовања корпорација које раде регионално за подржавање социјалних предузећа кроз њихове програме друштвене одговорности и грантове • Примери успешног скалирања социјалних предузећа која су користила социјалне инвестиције су доступни за дељење
Финансирање	
Изазови	Могућности
<ul style="list-style-type: none"> • Социјална предузећа не могу приступити одговарајућем и приступачном финансирању које одговара њиховом степену развоја • Понашање које није наклоњено ризику на страни понуде финансија које води до смањења доступности ресурса • Мала величина сектора није привлачна за надобудне интересе инвеститора • Социјална предузећа још увек нису видљива корпорацијама пружаоце услуга за своје ланце вредности 	<ul style="list-style-type: none"> • Повећање доступности програма финансирања ЕУ за развој социјалних предузећа, обука и изградња капацитета, такође као програми социјалне инклузије и запошљавања • Отварање малих и средњих предузећа финансирање и подршка предузетништву објеката локалне самоуправе и страних донатора. • Присуство пионирских донатора и социјалних инвеститора који су вољни за пилотирање нових идеја • Могући приступ микрофинансијским објектима

E. Varga, *Social Enterprise Ecosystems in Croatia and the Western Balkans*, 2017, p. 13.

Увидом у приказану табелу 1, као и претходне наводе о социјалном предузетништу у државама у окружењу, може се закључити да ниво заступљености социјалних предузећа у окружењу расте, док законске регулативе, које би омогућиле одређене олакшице, још увек нису јасно дефинисане или нису на задовољавајућем нивоу. Сходно томе, може се закључити да је додатно ангажовање свих чиниоца неопходно.

VI СОЦИЈАЛНО ПРЕДУЗЕТНИШТВО У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Повећање сиромаштва грађана, смањење запослености и повећање незапослености и неактивности становништва неки су од највећих проблема са којима се Република Србија данас суочава. Ови проблеми изазивају социјалну искљученост појединца и истовремено, у великој мери доприносе повећању броја корисника различитих услуга социјалне заштите и прималаца новчаних социјалних помоћи. Број сиромашних грађана који не могу да задовоље ни основне животне потребе константно се повећава последњих година, а процена је да је испод линије сиромаштва око 700.000 лица.⁴³

На основу табеле 2 која следи у тексту, може се закључити да је број незапослних и неактивних и даље значајан, те су и проблеми сиромаштва и даље изражени и изузетно активни у Републици Србији.

Табела 2. Основни контингенти радне снаге према старосним групама 2020/2019. Табела је прилагођена потребама рада на основу података Републичког завода за статистику.

	2020.	2019.
	(у хиљадама)	(у хиљадама)
Становништво старо15 и више година	5894,2	5923,9
Активно	3181,3	3236,9
Запослено	2894,8	2901,0
Незапослено	286,6	335,9
Неактивно	2712,8	2687,0
Младо становништво(15-24)	705,3	716,0
Активно	199,6	212,1
Запослено	146,4	153,8
Незапослено	53,2	58,3
Неактивно	505,7	503,9
Становништво радног узраста(15-64)	4445,1	4504,1
Активно	3010,0	3068,2
Запослено	2724,2	2733,5
Незапослено	285,8	334,7
Неактивно	1435,1	1435,9

Републички завод за статистику, *Анкета о радној снази у Републици Србији, 2020.*, Београд, 2021, стр. 13.

⁴³ Т. Пријић, *op.cit.*, стр. 302.

Зарад бољег разумевања табеле 2, појмови су јасно дефинисани у тексту који следи.

Запослени су лица која су најмање један сат у посматраној седмици обављала неки плаћен посао (у новцу или натури), као и лица која су имала запослење, али која су у тој седмици била одсутна с посла. У запослене, поред лица која имају заснован радни однос и раде у предузећу, установи или другој врсти организације или раде као приватни предузетници, укључују се и индивидуални пољопривредници, помажући чланови у домаћинству, као и лица која су обављала неки посао који су самостално пронашла и уговорила (усмено или писмено) без заснивања радног односа. Према томе у Анкети се не узима у обзир формални статус лица које се анкетира, него се радни статус тог лица одређује на основу стварне активности коју је оно обављало у посматраној седмици.⁴⁴

Незапослени су лица која нису обављала ниједан плаћени посао у посматраној седмици, активно су тражила посао током четири седмице које су претходиле посматраној седмици и у могућности су да раде у року од две седмице након посматране седмице. Незапослена су и она лица која током претходне четири седмице нису тражила посао, пошто су већ нашла посао на којем треба да почну да раде након истека посматране седмице, а најкасније у року од три месеца.⁴⁵

Неактивно становништво чине сва лица стара 15 и више година која нису сврстана у запослено или незапослено становништво. У неактивна лица спадају студенти, пензионери, лица која обављају кућне послове, као и остала лица која у посматраној седмици нису обављала ниједан плаћен посао, нису активно тражила посао или нису била у могућности да почну да раде у року од све седмице након истека посматране седмице.⁴⁶

У условима велике незапослености и изузетно тешког положаја одређених друштвених група у Републици Србији, кристалисао се захтев да се проблем адекватно реши. Једна од мера којом се може утицати на негативне трендове јесте развој тзв. социјалног предузетништва, или трећег сектора, што може у великој мери да ублажи последице претходно наведених проблема у привредном развоју и да у значајној мери ублажи

---

⁴⁴ Републички завод за статистику, *Анкета о радној снази у Републици Србији, 2020.*, Београд, 2021, стр. 13.

⁴⁵*Ibidem*, стр. 13.

⁴⁶*Ibidem*, стр. 64.

проблеме запошљавања лица која из различитих разлога нису конкурентна на тржишту рада. И поменути Првим националним извештајем⁴⁷ о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији, развој сектора социјалног предузетништва назначен је као начин решавања постојећих проблема и правац деловања политике смањења сиромаштва. Овим извештајем су као кључни проблеми развоја социјалног предузетништва у Републици Србији идентификовани: неадекватан правни оквир, недовољно улагање у људски капитал, отежан приступ изворима финансирања, порески третман, недостатак статистичког праћења, што је карактеристично и за земље у окружењу.⁴⁸

Значајнија видљивост и препознатљивост социјалног предузетништва појављује се тек 2000-их, када се услед друштвених промена јавља повећање стопе незапослености и сиромаштво, за шта се истичу два главна разлога:

1. аутентичне социјалне потребе грађана Србије након слома социјализма и недовољних капацитета система социјалне политике да на те потребе одговори у периоду пост-социјалистичке трансформације;
2. важност концепта социјалног предузетништва за трансформацију социјалне политике у Европској Унији кроз промовисање социјалних предузећа као важног средства помоћи социјално угроженим грађанима.⁴⁹

Постоје два главна корена и два тока развоја социјалног предузетништва у Србији. Један ток састоји се од правних форми које традиционално препознаје правни систем у Србији, а које се могу користити за развој социјалнопредузетничких иницијатива. Он укључује задруге и социјална предузећа за радну интеграцију особа са инвалидитетом. Други ток састоји се од нових организационих форми које се могу користити за вођење социјалних предузећа. Ови облици су успостављени у контексту недавне пост-социјалистичке

---

⁴⁷Израда Првог националног извештаја о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији обухвата: преглед законског, стратешког и институционалног оквира релевантних за процесе социјалног укључивања и смањења сиромаштва, анализу тренутног стања у релевантним областима, преглед реализованих мера, закључке и изазове и основне правце развоја за наредни период. *Први национални извештај о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији*, 2011, преузето 03.08.2021. <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2014/06/Prvi-nacionalni-izvestaj-o-socijalnom-ukljucivanju-i-smanjenju-siromastva1.pdf>

⁴⁸ Т. Пријић, *op.cit.*, стр. 308.

⁴⁹ С. Цвејић, Социјална предузећа у Србији; у: Костић, А. (ур.). *Економија, запосленост и рад у Србији у XXI веку*. Београд, 2018, стр. 343-368.

трансформације привреде и система социјалне заштите која је у Србији почела са кашњењем у односу на друге пост-социјалистичке земље. Ови нови типови укључују непрофитне организације (удружења грађана и фондације) и пословна предузећа која описују као spin off, развојне агенције и пословне инкубаторе.⁵⁰

Ради подстицања развоја социјалног предузетништва у Србији, потребно је да држава развије свеобухватну стратегију о томе како приступити овом моделу и радити на њему. Уз то, кључне мере које би могле унапредити амбијент у овој области су следеће:

- успостављање и унапређење правног и институционалног оквира за развој социјалног предузетништва;
- потребно је успоставити јединствену евиденцију социјалних предузећа, као и разраду критеријума и правила за препознавање социјалних предузећа;
- развити систем подстицаја и олакшица за социјална предузећа, у складу са условима и потребама корисника, уз поштовање принципа здраве конкуренције;
- системска финансијска подршка развоју сектора социјалног предузетништва кроз европске фондове и програме, уз буџетско суфинансирање;
- промоција фондова који нуде бесповратна средства социјалним предузећима за запошљавање теже запошљивих група, развој и унапређење социјалних услуга и улагања у друштвене иновације;
- потребно је промовисати важност и улогу социјалног предузетништва кроз све облике образовања и едукативних програма, као и подршку образовним установама и пројектима у области социјалног предузетништва;
- направити преглед примера добрих пракси из региона, из земаља које су прошле кроз сличан процес, и искористити та знања и искуства за развој најбољег модела социјалног предузетништва код нас;
- подршка заједничком наступу социјалних предузећа, на тржишту и у изградњи заједничких производа и услуга;
- подршка иницијативама и пројектима који промовишу социјално предузетништво;

---

⁵⁰*Ibidem.*

- секторско умрежавање социјалних предузећа у Србији.⁵¹

1. Правни оквир

На основу постојећих закона Републике Србије, поједини термини у области социјалног предузетништва су дефинисани на одређени начин. Таквим искоракком, држава и њени ресорни органи покушавају да сектор социјалног предузетништва регулишу правним оквирима и олакшају његово функционисање.

У Србији социјална предузећа послују у веома различитим правним формама, а најчешће као: удружења грађана, задужбине и фондације, предузећа за радну интеграцију особа са инвалидитетом, задруге, друштва са ограниченом одговорношћу.⁵²

Социјално привредно друштво⁵³ може обављати делатност социјалног предузетништва под условом да:

- у радном односу има најмање три корисника;
- у односу на укупан број запослених има у радном односу најмање 50% корисника;
- обавља делатност од општег интереса на националном, регионалном или локалном нивоу;
- има одговарајући простор и одговарајућу техничку и другу опрему за обављање делатности;
- оснивачки акт има одредбе које прописују социјални карактер привредног друштва, односно ко чини скупштину друштва, начин одлучивања скупштине, и одредбу о ограничењу улагања дела расположиве добити ради оставривања циљева социјалног предузетништва;
- има план развоја делатности;
- у пословном имену садржи ознаку социјално привредно друштво;

---

⁵¹ Ј. Митровић, В. Митровић, Развој социјалног предузетништва и перспектива његове даље афирмације у свеопштем развоју Србије, *Анали Економског факултета у Суботици*, бр. 42, Vol 55, Суботица, 2019, стр. 93.

⁵² А. Дејановић, *Примери добре праксе социјалног предузетништва*, Београд, 2019, стр. 8.

⁵³ Социјално привредно друштво је друштво основано у складу са законом којим се уређује правни положај привредних друштава, а које обавља делатност социјалног предузетништва уз ограничену расподелу добити и одлучивање запослених о улагању дела расположиве добити и њиховом радноправном статусу, ради остваривања циљева социјалног предузетништва, Чл. 3 Нацрта закона о социјалном предузетништву.

- да пословна писма и друга документа обавезно садрже ознаку социјално привредно друштво.⁵⁴

Законом о професионалној рехабилитацији⁵⁵ и запошљавању особа са инвалидитетом, дефинисани су појмови социјалног предузећа и организација.

Социјално предузеће, у смислу овог закона⁵⁶, јесте привредно друштво које се оснива за обављање делатности која је усмерена на задовољење потреба особа са инвалидитетом, и које, независно од укупног броја запослених, запошљава најмање једну особу са инвалидитетом. Социјално предузеће послује у складу са прописима о привредним друштвима.

Социјална организација, у смислу овог закона⁵⁷, јесте други облик организовања који се оснива за обављање делатности која је усмерена на задовољење потреба особа са инвалидитетом и који запошљава најмање једну особу са инвалидитетом. Социјално предузеће и организација дужни су да део прихода који остварују обављањем делатности улажу у унапређење услова рада, радних вештина, социјалне интеграције, животног стандарда и задовољење потреба особа са инвалидитетом.

Поред поменутих закона и Закон о социјалној заштити⁵⁸, Закон о задругама⁵⁹ као и Закон о удружењима⁶⁰, пружају одређене одреднице када је реч о области социјалног предузетништва.

Наиме, на основу Закона о социјалној заштити се прописује ко може пружати услуге социјалне заштите. Делатност у области социјалне заштите, односно поједине услуге социјалне заштите може, ускладу са овим законом, пружати и удружење, предузетник, привредно друштво и други облик организовања утврђен законом.⁶¹

---

⁵⁴ Чл. 10. Нацрт закона о социјалном предузетништву

⁵⁵ Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом, *Службени гласник РС*, бр. 36/2009 и 32/2013.

⁵⁶ Чл. 45 Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ Закон о социјалној заштити, *Службени гласник РС*, бр. 24/2011.

⁵⁹ Закон о задругама, *Службени гласник РС*, бр. 112/2015.

⁶⁰ Закон о удружењима, *Службени гласник РС*, бр. 51/2009, 99/2011- др. закони и 44/2018 – др. закон.

⁶¹ Чл. 17 Закона о социјалној заштити.

Закон о задругама⁶², као један од својих облика, препознаје различите врсте задруга, те у складу са тим дефинише социјалне задруге. Социјалне задруге обављају различите делатности ради остварења социјалне, економске и радне укључености, као и задовољења других сродних потреба припадника угрожених друштвених група или ради задовољења општих интереса унутар локалне заједнице.⁶³

Социјални циљеви социјалне задруге се ближе одређују задружним правилима.⁶⁴ Социјалне задруге дужне су да најмање половину остварене добити, односно вишка прихода над расходима, које остварују обављањем делатности улажу у унапређење и остваривање постављених социјалних циљева.⁶⁵

Под припадницима угрожених друштвених група, у смислу овог закона, сматрају се лица која припадају друштвеним групама које се налазе у стању социјалне потребе у складу са законом који уређује област социјале заштите и обезбеђивања сигурности грађана и законом који уређује забрану дискриминације.⁶⁶

Удружење може непосредно да обавља и привредну или другу делатност којом се стиче добит у складу са законом којим се уређује класификација делатности, под следећим условима:

- да је делатност у вези са његовим статутарним циљевима;
- да је делатност предвиђена статутом;
- да је делатност мањег обима, односно да се делатност обавља у обиму потребном за остваривање циљева удружења.⁶⁷

Као значајан помак можемо оценити препознавање потребе за правном регулацијом у области социјалног предузетништва од стране ресорних министарстава. Наиме, у оквиру Нацрта Закона о социјалном предузетништву јасно је дефинисан правни оквир, те ће у складу са тим и функционисање свих актера у поменутој области бити једноставније.

---

⁶² Чл. 11 Закона о задругама.

⁶³ *Ibidem.*

⁶⁴ *Ibidem.*

⁶⁵ *Ibidem.*

⁶⁶ *Ibidem.*

⁶⁷ Чл. 37 Закона о удружењима.

2. Рањиве друштвене групе и социјално предузетништво

На основу свакодневног искуства, званичних извештаја или извештавања медија, може се закључити да у Републици Србији дискриминација на незавидно високом нивоу. Дискриминација осетљивих, рањивих група постаје све заступљенија, те се све више пажње поклања управо овој теми.

На самом почетку потребно је дефинисати појам рањивих, односно осетљивих група. Рањиве групе јесу групе које су искључене из појединих или вишеструких аспеката друштвеног живота, живе у условима сиромаштва или су изложене ризицима да буду искључене и да доспеју у стање сиромаштва.⁶⁸

Разлоге постојања дискриминације можемо тражити у чињеници да одређени степен нетолеранције постоји у сваком друштву, али и у дугорочним последицама насилног распада Југославије и ратних сукоба који су довели до тешких економских и социјалних проблема у Републици Србији, застоја у развоју демократије и људских права и отежане постсоцијалистичке трансформације. То је у једном периоду имало за последицу стварање културе нетолеранције којој су биле изложене поједине осетљиве друштвене групе и појединци – припадници таквих група (националне мањине – нарочито ромска, мале верске заједнице, жене, лица другачије сексуалне оријентације и родног идентитета, особе са инвалидитетом, старији, деца, избеглице и интерно расељена лица, лица чије здравствено стање може бити основ дискриминације и други). Радом државних органа и организација цивилног друштва културу нетолеранције све више замењује култура толеранције и уважавања, али како је дискриминација и данас присутна, неопходно је наставити напоре у правцу њеног спречавања и искорењивања, нарочито према осетљивим друштвеним групама.⁶⁹ Како су узроци од изузетног значаја за решавање проблема осетљивих група, темом узрока који доводе до појаве осетљивих, вулнерабилних група, бавили су се и други аутори.

---

⁶⁸Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, *Речник термина*; преузето 28.07.2021. <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/sr/%d1%81%d0%be%d1%86%d0%b8%d1%98%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%be-%d1%83%d0%ba%d1%99%d1%83%d1%87%d0%b8%d0%b2%d0%b0%d1%9a%d0%b5-%d1%83-%d1%80%d1%81/%d1%80%d0%b5%d1%87%d0%bd%d0%b8%d0%ba-%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%bc%d0%b8%d0%bd%d0%b0/>

⁶⁹ Стратегија превенције и заштите од дискриминације, *Службени гласник РС*, бр. 60 од 10. јула 2013.

Узроци друштвене вулнерабилности деле се у шест група :

- *друштвено структурални* где спадају друштвене неједнакости, урбанизација, миграције и избеглиштво, друштвено – породичне трансформације , затим,
- *економски узроци* који настају из економских криза, затварања радних места, дуготрајне незапослености, лоших могућности радног ангажовања или живота у неразвијеним географским подручјима,
- *културни* који обухватају постојање снажних расних/полних/етничких/сексуалних предрасуда, дискриминацију, необразованост и културну различитост од доминирајућих вредности,
- *социјални*, где спадају сиромаштво и беда, висока стопа криминалитета и лоша социјална подршка
- *легислативни или ресурсни узроци* – кршење људских права, законска неефикасност у заштити од дискриминације, немоћ социјалних служби, сужавање или онемогућавање остваривања социјалних права (нпр. различитих видова социјалне помоћи), недоступност државних или невладиних услуга и неадекватна социјална политика (радна, стамбена, социјално – заштитна итд.) и
- *субјективни или индивидуални узроци* где спадају узраст (већи узрок маргинализације имају млади и стари), индивидуалне психичке карактеристике, лоше социјалне вештине и социјална пасивност, стресогени животни догађаји, отуђеност од средине, ниски радни и квалификациони капацитети и болест, инвалидност, ометеност у развоју.⁷⁰

Важност законске регулативе од посебног је значаја када су осетљиве групе у фокусу. За социјално укључивање особа из вулнерабилних друштвених група посебно су од значаја Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом и Закон о

---

⁷⁰ А. Југовић, Изван граница друштва – маргинализација, социјална искљученост и маргиналне групе, *Социјална мисао*, бр. 1, Vol. 14, стр. 55, 2007 према С. Стојковић-Златановић, Вулнерабилност друштвеног и посебност социјалноправног положаја лица оболелих од ретких болести, *Социолошки преглед*, бр. 4, Vol. 49, стр. 392.

социјалној заштити, где се по први пут у нашу легислативу уводи термин социјално предузеће.⁷¹

Закон, тачније, Нацрт закона о социјалном предузетништву представља неизоставни документ, који такође пружа смернице везане за укључивање осетљивих друштвених група у заједницу.

Корисници у смислу овог закона⁷² из категорије теже запошљивих лица јесу:

- млади до 30 година живота без квалификација и нискоквалификовани;
- млади до 30 година живота са статусом деце палих бораца;
- млади до 30 година старости који су имали/имају статус детета без родитељског старања;
- вишкови запослених;
- дугорочно незапослени (на евиденцији дуже од 12 месеци а посебно незапослена лица која траже посао дуже од 18 месеци);
- особе са инвалидитетом;
- Роми;
- жртве породичног насиља.

Корисници у смислу овог закона⁷³, као остала теже запошљива лица из посебно осетљивих категорија јесу:

- припадници етничких заједница код којих је утврђена стопа незапослености на територији јединице локалне самоуправе виша у односу на просечну стопу незапослености у Републици Србији;
- интерно расељена и избегла лица;
- самохрани родитељи или супружници из породице из које су оба супружника незапослена;
- повратници по споразуму о реадмисији;

---

⁷¹ М. Царић, М. Ћирић, Истраживање јавног мњења о положају вулнерабилних друштвених група и могућности развоја социјалног предузетништва у Србији, *Култура полиса*, бр. 35, Vol. 15, Нови Сад, 2018, стр.397.

⁷² Чл. 8 Нацрта закона о социјалном предузетништву.

⁷³ Чл. 8 Нацрта закона о социјалном предузетништву.

- лица која су била на издржавању казне затвора;
- жртве трговине људима, злостављања, занемаривања, насиља или експлоатације и
- лица која се суочавају са егзистенцијалним тешкоћама због зависности од алкохола, дрога или других опојних средстава, после завршетка програма одвикавања.

Корисници у смислу овог закона⁷⁴ су радно способна лица која се налазе у систему социјалне заштите и то:

- радно способна лица која остварују право на новчану социјалну помоћ.

Имајући у виду неповољан положај вулнерабилних друштвених група, 2017. године спроведено је истраживање међу грађанима на територији АП Војводине. Сврха истраживања јесте да се утврди ниво свести у друштву о положају вулнерабилних група у Србији, као и могућностима за развој социјалног предузетништва.⁷⁵

На основу резултата истраживања⁷⁶, утврђено је да у Србији постоји низак ниво свести о постојању вулнерабилних група и њиховом положају у друштву, док је ниво свести о могућностима решавања њихових проблема кроз развој социјалног предузетништва још нижи.

Добијени резултати указују на постојање дубље проблематике која се односи на положај осетљивих група у нашој земљи, те незадовољавајући ниво инклузије услед мањка информација о угроженим друштвеним групама. Такође, мањак свести о социјалном предузетништву указује на неопходност укључивања предузетништва у образовну компоненту, али и свакодневни живот наших грађана.

Свакако, објективним приступом, неизоставно је поменути и позитивне резултате досадашњих напора владе и ресорних министарстава у области социјалног предузетништва. Наиме, раст броја социјалних предузећа, са 264 на 411, који се помиње у студији Социјална

---

⁷⁴*Ibidem.*

⁷⁵ М. Царић, М. Ђирић, *op. cit.*, стр. 398.

⁷⁶*Ibidem.*

предузећа и њихови екосистеми у Европи⁷⁷ говори о позитвном расту и развоју социјалног предузетништва.

Разлози који људе покрећу на укључивање припадника вулнерабилних друштвених група у процес рада су на првом месту жеља да се помогне, у чијој суштини је мотив за самопотврђивањем кроз личну духовну надоградњу, што је важно имати у виду када се ради на промоцији предузетништва, јер се апели требају креирати имајући у виду овај мотив. Затим на другом месту су потреба да се људи запошљавају према стручности и став да међу категоријима вулнерабилних друштвених група има стручних и способних људи указује да је неопходно предузети мере које ће омогућити припадницима ових група да се образују и усавршавају. Трећи мотив огледа се у потреби за правдом и поштовањем права, те елиминисањем дискриминације у друштву. Ово пак имплицира на чињеницу да се унапређењем законске и подзаконске регулативе, бољом применом постојеће, као и одговарајућим образовањем грађана о томе да сви треба да имамо иста права може смањити степен дискриминације и унапредити положај вулнерабилних друштвених група. И као четврти мотив наводе се економски мотиви, што имплицира да би држава и кроз одговарајуће пореске олакшице такође, допринела бољем положају ових група и њиховом већем укључивању у друштвене токове.⁷⁸

3. Жене и социјално предузетништво

Промене које су допринеле сагледавању жене као равноправног члана друштва допринеле су позитивном тренду и расту присутности жена у предузетништву. Оснаживањем жена на пољу предузетништва, оснажило се читаво друштво.

Разлози због којих жене крећу у правцу оснивања, развоја сопственог бизниса су бројни, али њихова суштина се огледа у побољшању квалитета сопственог живота. Најчешће помињани мотиви жена за оснивање сопственог бизниса су:

- жеља да искористе и примене искуство и знање стечено на претходним пословима у сопственом бизнису,

---

⁷⁷ S. Svejić, *op. cit.*, p. 11

⁷⁸ М. Царић, М. Ћирић, *op. cit.*, стр. 404

- жеља за већом флексибилношћу и контролом над сопственим временом,
- жеља да самостално одлучују о сопственом животу и каријери,
- немогућност напредовања на претходном радном месту, те одсуство изазова у послу
- препозната шанса за успех у одређеном послу,
- прилика за већу зараду као меру успешности у послу,
- жеља да искористи своје потенцијалне вештине и способности, личну креативност и „жицу“ за предузетништво што је више могуће,
- Синдром „стакленог плафона“, жене виде могућности за унапређење, али их од тог циља дели наизглед невидљива баријера (стаклени плафон). Чест вид дискриминације жена јер се њихов допринос не признаје и не вреднује у довољној мери,
- жеља за активно учествовање у друштвеном животу и осећај припадности и корисности у друштву,
- тежња за запослењем и остваривањем прихода за живот,
- жеља да докажу сопствену вредност партнеру нарочито у земљама где се предузетништво традиционално сматра мушком активношћу.⁷⁹

Међутим, на путу оснаживања женског предузетништва, јавља се доста препрека, пре свега када је реч о перцепцији родних улога. Излазак жене из традиционалне улоге која јој је додељена, није нимало једноставан. Једна од главних препрека коју су жене предузетнице идентификовале када су започеле свој посао односи се на недостатак друштвеног прихватања жена предузетница и предузећа у власништву жена. Ограничена обука, искуство и / или образовање за вођење предузећа могу допринети ниском кредибилитету жена предузетница, те се стиче утисак да се од жена предузетница очекује више. Као трећа потешкоћа, јавља се потешкоћа у приступу мрежама у којима доминирају мушкарци.⁸⁰

---

⁷⁹ Н. Вукмировић, Модели подршке развоју женског предузетништва. *Индустрија*, бр. 4, Vol. 33, Бања Лука, 2005, стр. 7.

⁸⁰С. Jiang, М. Zimmerman, С.Г. Guo, Growth of Women – Owned Businesses: The Effects of Intangible Resources and Social Competence, *Journal of Business Diversity*, No. 1, Vol. 12, 2012, p. 54.

На основу података Агенције за привредне регистре, децембра 2020. Године у Регистру привредних субјеката регистровано је 279.035 активних предузетника. Ради бољег приказа подаци ће бити изражени у виду слике 1.

Слика 1. Полна структура предузетника. Подаци⁸¹ преузети са сајта Агенције за привредне регистре <https://www.apr.gov.rs/%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D0%BA%D0%B5.4318.html?infoId=54#>

Увидом у податке који су приказани на слици 1, може се закључити да је број жена, предузетница, у Србији готово дупло мањи у односу на број мушкараца. Такви подаци поткрепљују тврдње о мањој заступљености жена у области предузетништва, те имплицитно указују на потешкоће са којима се жене суочавају.

Признавање једнаких права жена и мушкараца, као и одлучност за борбу против дискриминације на основу пола су достигнућа једнака по значају укидању ропства, елиминацији колонијализма и успостављању једнаких права за расне и етичке мањине.⁸²

Жене у области предузетништва, али и у било којој другој области, су једнако вредне као и сви остали чланови друштва. У циљу смањења дискриминације и сузбијања и спречавања родно заснованог насиља креирани су закони који помажу оснаживању жена. Реч је пре свега о Закону о родној равноправности⁸³ и Закону о забрани дискриминације⁸⁴.

⁸¹ Подаци се односе на привредне субјекте, који се налазе у Регистру привредних субјеката у статусу „активан“, са стањем на дан 11. децембра 2020. године.

⁸² J. Halladay Coughlin, A. Thomas, *The rise of women entrepreneurs: People, Processes, and Global Trends*, London, 2002, p. 41.

⁸³ Закон о родној равноправности, *Службени гласник РС*, бр. 52/2021-7.

⁸⁴ Закон о забрани дискриминације, *Службени гласник РС*, бр. 22/2009 и 52/2021.

Родна равноправност подразумева једнака права, одговорности и могућности, равномерно учешће и уравнотежену заступљеност жена и мушкараца у свим областима друштвеног живота, једнаке могућности за остваривање права и слобода, коришћење личних знања и способности за лични развој и развој друштва, једнаке могућности и права у приступу робама и услугама, као и остваривање једнаке користи од резултата рада, уз уважавање биолошких, друштвених и културолошки формираних разлика између жена и мушкараца и различитих интереса, потреба и приоритета жена и мушкараца приликом доношења јавних и других политика и одлучивања о правима, обавезама и на закону заснованим одредбама, као и уставним одредбама.⁸⁵

Дискриминација постоји ако се поступа противно начелу родне равноправности, односно начелу поштовања једнаких права и слобода жена и мушкараца у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота.

Забрањено је ускраћивање права или јавно или прикривено признавање погодности у односу на пол, односно род и родни идентитет или због промене пола, односно прилагођавања пола родном идентитету, као и због трудноће, породилског одсуства, одсуства ради неге детета или посебне неге детета. Забрањено је и физичко и друго насиље, експлоатација, изражавање мржње, омаловажавање, уцењивање и узнемиравање у односу на пол, односно род и родни идентитет, као и јавно заговарање, подржавање и поступање у складу са предрасудама, обичајима и другим друштвеним обрасцима понашања који су засновани на идеји подређености или надређености полова, односно стереотипних улога полова.⁸⁶

---

⁸⁵ Чл. 3 Закона о родној равноправности.

⁸⁶ Чл. 20 Закона о забрани дискриминације.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Термин „социјално предузетништво“ представља вид предузетништва који се огледа у испуњењу друштвеног циља који није усмерен ка појединцима или стварању личне добити. Социјално предузетништво, које на својој видљивости и популарности добија тек последњих двадесетак година, настало је много раније и током свог развојног пута сусретало се са бројним ометајућим факторима.

Изостанак или недовољна дефинисаност законске регулативе допринела је успоравању његовог развоја, демотивишући притом будуће предузетнике да преузму иницијативу и отисну се путем социјалног предузетништва.

Генерална слика социјалног предузетништва у Србији, али и окружењу, није на завидном нивоу, јер већину земаља, као и Србију, коче бројне неусаглашености у погледу закона, опречна мишљења, али недовољна заинтересованост стручне и шире јавности за дату проблематику. Недостатак информација, непостојање систематског приступа, одражава се на развој социјалног предузетништва, те у највећој мери отежава онима који су најугроженији, осетљивим групама. Проблеми инклузије ових друштвених група осликавају се на све области, па и на област социјалног предузетништва.

Покушаја да се постојећа проблематика реши ипак има и њих свакако треба окарактерисати као повољне. Нацрт Закона о социјалном предузетништву, као један од корака ка решавању питања социјалних предузећа и социјалних предузетника, може се оценити као изузетно позитиван, обзиром да свеобухватни, систематски приступ, може и мора, бити одговор за сва питања. Стога се, усвајање поменутог закона сматра изузетно важним и неодложним.

У циљу решавања горућих проблема са којима се одређене друштвене групе сусрећу, али и друштвеног развоја и бољитка, важно је упозорити јавност, пре свега стручну, на важност теме социјалног предузетништва и њен несумњиви допринос развоју друштва. Социјално предузетништво јесте тема чија актуелност неће опадати, напротив, може бити све већа и већа, јер је то област која се тиче свих нас и нашег свакодневног живота. Социјално предузетништво је наша садашњост, али без икакве сумње и наша будућност.

ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

1. Авлијаш Радослав, Авлијаш Горан, *Предузетништво*, Београд, 2013, Универзитет Сингидунум;
2. Агенција за рад и запошљавање Босне и Херцеговине, *Преглед стања тржишта рада на дан 31. јануара 2021. године*; преузето 30.07.2021. године <http://www.arz.gov.ba/statistika/mjesečni/default.aspx?id=5342&langTag=bs-BA>
3. Брадић-Мартиновић Александра, Здравковић Александар, Социјално предузетништво: могући пут ка сузбијању сиромаштва у Србији. Правци структурних промена у процесу приступања Европској унији. Институт економских наука, Београд, 2016, стр. 359-374;
4. Bradač Hojnik Barbara, Approach to social entrepreneurship in Slovenia, *CBU International conference on innovations of science and education*, 2017, p. 64;
5. Verga Eva, *Social Enterprise Ecosystems in Croatia and the Western Balkans*, 2017, NESst;
6. Vincetić Vlatka, Babić Zdenko, Baturina Danijel, Definiranje područja i potencijal razvoja socijalnog poduzetništva Hrvatske u komparativnom kontekstu, *Ekonomski pregled*, br. 3, Vol.64, Zagreb, 2013, str. 256-278;
7. Вукмировић Никола, Модели подршке развоју женског предузетништва *Индустрија*, бр. 4, Vol. 33, Бања Лука, 2005, стр. 1-18;
8. Vojvodić Ina, Šimić Banović Ružica, Analiza socijalnog poduzetništva u Hrvatskoj s komparativnim osvrtom na regulatorni okvir, *Pravni vjesnik*, br. 2, Vol. 35, Osijek, 2019, str. 105-134;
9. Голубовић Драган, Галетин Милена, Концепт социјалног предузетништва и социјалног предузећа: Изгубљени у преводу, *Пословна Економија, година VI*, бр. I, Сремска Каменица, 2012, стр. 199-216;
10. Дејановић Александар, *Примери добре праксе социјалног предузетништва*, Београд, 2019, Висока школа модерног бизниса;
11. Diandra Didip, Azmy Ahmad, Understanding Definition of Entrepreneurship, *International Journal of Management, Accounting and Economics*, No. 5, Vol. 7, 2020, pp. 235-241;

12. Ђуран Јелена, Социјално предузетништво у земљама Европске Уније и могућности социјалног предузетништва у Републици Србији, *Пословна Економија, година VI*, бр. I, Сремска Каменица, 2012, стр. 217-238;
13. Jiang Crystal X., Zimmerman Monica A., Guo Grace Chun, Growth of Women – Owned Businesses: The Effects of Intangible Resources and Social Competence, *Journal of Business Diversity*, No. 1, Vol. 12, pp. 47-71, 2012;
14. Јосиповић Соња, Спасојевић Бркић Весна, Дондур Никола, Значај предузетништва и анализа фактора који доприносе унапређењу предузетничких активности, *Техника – Менаџмент*, бр. 6, Vol. 69, Београд, 2019, стр. 868-876;
15. Kedmenec Irena, Rebernik Miroslav, Perić Julia, The impact of individual characteristics on intentions to pursue social entrepreneurship, *Економски преглед*, бр. 2, Vol. 66, Zagreb, 2015, str. 119-137;
16. Корак по корак. *Социјално предузеће*; преузето 14.07.2021. <https://edukacija.korakpokorak.rs/local/staticpage/view.php?page=socijalno-preduzece>
17. Крстић Наташа, Социјално предузетништво, *Банкарство*, бр. 1, Београд, 2014, стр. 126-139;
18. Мандић Келијашевић Љупка, Особености социјалног предузетништва у Србији – између друштвене укључености и „професионалне рехабилитације“, *Култура полиса*, бр. 32, Vol. 14, Нови Сад, 2017, стр. 415-426;
19. Митровић Јован, Митровић Владимир, Развој социјалног предузетништва и перспектива његове даље афирмације у свеопштем развоју Србије, *Анали Економског факултета у Суботици*, бр. 42, Vol. 55, Суботица, 2019, стр. 081-097;
20. Први национални извештај о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији, 2011, преузето 03.08.2021. <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2014/06/Prvi-nacionalni-izvestaj-o-socijalnom-ukljucivanju-i-smanjenju-siromastva1.pdf>
21. Предузетнички портал Републике Српске. *Социјално предузетништво*; преузето 03.08.2021. <http://www.preduzetnickiportalsrpske.net/socijalno-preduzetnistvo/>
22. Пријић Татјана, Социјално предузетништво – садашњост и изазови, *Радно и социјално право*, бр. 1, Vol. 17, Београд, 2013, стр. 301-314;

23. Project Management Srbija, *Socijalno preduzetništvo: njegov značaj za društvene promene*; preuzeto 03.08.2021. <https://project-management-srbija.com/softskills/socijalno-preduzetnistvo>
24. Radoš Goran, Pandža Bajs Irena, Martinović Danijela, Social entrepreneurial intentions and motivational drivers among business students, *Ekonomski vjesnik*, br. 1, Vol. 34, 2021, str. 41-56;
25. Републички завод за статистику, *Анкета о радној снази у Републици Србији, 2020.*, Београд, 2021, Републички завод за статистику;
26. Rihter Ljiljana, Zidar Romana, Social Entrepreneurship in Slovenia: An Opportunity for Sustainable Development?, *Revija za socijalnu politiku*, br. 3, Vol. 25, str. 285-302, 2017;
27. Slobodan Cvejić, *Social enterprises and their ecosystems in Europe. Country fiche: Serbia, Luxembourg*, 2018, Publications Office of the European Union;
28. Стојковић-Златановић Сања, Вулнерабилност друштвеног и посебност социјалноправног положаја лица оболелих од ретких болести, *Социолошки преглед*, бр. 4, Vol. 49, Београд, 2015, стр. 385-398;
29. Стојческа Билјана, Младински Сојуз, Топузовска – Латковик Марија, Николик Сања, Петрески Благица, *Анализа на состојбите и предизвиците за развој на социјалното претприемништво во Република Македонија*, Скопје, 2016, Фондација Фридрих Еберт, канцеларија Скопје;
30. Terziev Venelin, Bencheva Nelly, Arabska Ekaterina, Stoeva Teodora, Teravicharova Milena, Nichev Nikolay, *Implications on social entrepreneurship development in Bulgaria*; preuzeto 03.08.2021. <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=5460040700780040900301101250121200891000510170870110480300160230061131081131181231270321100170050270000161412111207712101702902003405708304302712502708309108400407008608307112311809307008611700611909002600000100109711511608212509700500609006602500214&EXT=pdf&INDEX=TRUE>
31. Terziev, Venelin Social entrepreneurship in Bulgarian and Europe, *IJASOS–International E-Journal od Advances in Social Sciences*, No. 14, Vol.5, 2019, pp. 615-623;

32. Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, *Речник термина*; преузето 28.07.2021.
<http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/sr/%d1%81%d0%be%d1%86%d0%b8%d1%98%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%be-%d1%83%d0%ba%d1%99%d1%83%d1%87%d0%b8%d0%b2%d0%b0%d1%9a%d0%b5-%d1%83-%d1%80%d1%81/%d1%80%d0%b5%d1%87%d0%bd%d0%b8%d0%ba-%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%bc%d0%b8%d0%bd%d0%b0/>
33. United Nations. *World Youth Report: Youth Social Entrepreneurship And The 2030 Agenda*, New York, 2020, United Nations;
34. Fondacija za razvoj sjevera Crne Gore, Udruženje za kreativni razvoj SLAP, *Priručnik za društveno preduzetništvo*, Nikšić, 2017, Fondacija za razvoj sjevera Crne Gore;
35. Halladay Coughlin Jeanne, Thomas Andrew, *The rise of women entrepreneurs: People, Processes, and Global Trends*, London, 2002, Quorum books;
36. Царић Марко, Ђирић Маја, Истраживање јавног мњења о положају вулнерабилних друштвених група и могућности развоја социјалног предузетништва у Србији, *Култура полиса*, бр. 35, Vol. 15, Нови Сад, 2018, стр.395-406;
37. Цвејић Слободан, Социјална предузећа у Србији; у: Костић, А. (ур.). *Економија, запосленост и рад у Србији у XXI веку*. Београд: САНУ, 2018, стр. 343-368;
38. Škrtić Marica, Mikić Mihaela, О социјалном poduzetništvu u svijetu i u Republici Hrvatskoj, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, br. 1, Vol. 5, Zagreb, 2007, str. 153-163;

Остала истраживачка грађа

1. Закон о socialnem podjetništvu, *Uradni list RS*, št. 20/11;
2. Закон о родној равноправности, *Службени гласник РС*, бр. 52/2021-7;
3. Закон о волонтерском раду, *Службени лист ЦГ*, бр. 26/2010, 31/2010, 14/2012, 48/2015;
4. Закон о забрани дискриминације, *Службени гласник РС*, бр. 22/2009 и 52/2021;
5. Закон о задругама, *Службени гласник РС*, бр. 112/2015;
6. Закон о невладиним организацијама, *Службени лист ЦГ*, бр. 39/2011 и 37/2017;
7. Закон о привредним друштвима, *Службени лист РЦГ*, бр. 65/2020;
8. Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању лица са инвалидитетом, *Службени лист ЦГ*, 49/2008, 73/2010, 39/2011 и 55/2016;
9. Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом, *Службени гласник РС*, бр. 36/2009 и 32/2013;
10. Закон о удружењима, *Службени гласник РС*, бр. 51/2009, 99/2011, др. закони и 44/2018 – др. Закон;
11. Закона о социјалној заштити, *Службени гласник РС*, бр. 24/2011;
12. Предлог Закона за социјалната заштита; преузето 03.08.2021.
<https://www.mtsp.gov.mk/predlog-zakoni1.nspх>.
13. Стратегија превенције и заштите од дискриминације, *Службени гласник РС*, бр. 60 од 10. јула 2013;

САЖЕТАК

Социјално предузетништво, као својеврсни тренд, полако постаје предмет интересовања све већег броја стручњака и истраживача широм света. Интересовање стручне јавности у Србији, последњих двадесетак година, такође постаје значајније. Стога, најзначајније информације о социјалном предузетништву уопште, али и развоју социјалног предузећа у нашој земљи потичу управо из овог периода.

Предмет овог рада јесу промишљања о социјалном предузетништву, његовом настанку и развоју, изазовима које оно доноси, али и разматрања његовог развоја у земљама у окружењу, као и у нашој земљи, уз посебан осврт на однос рањивих група и социјалног предузетништва.

Основни циљ овог рада јесте информисање шире јавности о социјалном предузетништву на основу прикупљених, релевантних, информација. Посебна пажња поклоњена је осетљивим, вулнерабилним групама и могућностима које припадници ових група имају.

На основу прикупљених информација, закључује се да постоји мало информација о социјалном предузетништву, његовим могућностима и бенефитима који се њиме могу остварити. Такође, закључује се да се проблеми инклузије осетљивих друштвених група итекако осликавају на њихов свакодневни живот, те да им је у области социјалног предузетништва потребна додатна подршка и помоћ.

Недоступност релевантних информација за ширу јавност, проузроковала је незадовољавајући ниво развоја социјалног предузетништва, као и кашњења у погледу регулисања законодавних питања.

Упоређујући страну и домаће законодавство, може се закључити да је социјално предузетништво на много вишем нивоу развоја у свету, те да су бројне повластице и јасне одреднице олакшале социјалним предузетницима процес оснивања, али и каснијег рада. Када је реч о земљама из окружења, закључује се да је ниво развоја на сличном нивоу, те да значајних разлика нема. Недостатак законодавних решења може се издвојити као кључни проблем свих земаља из окружења.

Регулисање правног оквира не може бити једини подстрек за развој социјалног предузетништва. Значајну улогу у целокупном процесу имају и образовне установе, али и медији. Ослањајући се на образовне процесе, може се осигурати даљи развој социјалног предузетништва, али без подршке медија, као кључног фактора, социјално предузетништво неће постати део нашег свакодневног живота.

Социјално предузетништво је само једна од карика предузетништва, али је његов циљ решавање друштвених проблема, те је на тај начин изузетно важан за све чланове друштва. Моћ овог вида предузетништва огледа се у безбројним могућностима које оно пружа. Креативност, иновативност на страни су социјалних предузетника, покретача развоја друштва. Социјална предузећа, као хумана предузећа, са јединственим циљем наша су будућност.

Кључне речи: *социјално предузетништво, социјална економија, осетљиве групе, стање, развој*

SUMMARY

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

Social entrepreneurship, as a kind of a trend, is slowly becoming the subject of interest of a growing number of experts and researchers around the world. The interest of the professional public in Serbia, in the last twenty years, has also become more significant. Therefore, the most important information about social entrepreneurship in general, but also the development of social enterprise in our country comes from this period.

The subject of this paper are reflections on social entrepreneurship, its origin and development, the challenges it brings, but also considerations of its development in the surrounding countries, as well as in our country, with special reference to the relationship between vulnerable groups and social entrepreneurship.

The main goal of this paper is to inform the general public about social entrepreneurship on the basis of collected, relevant information. Special attention is given to vulnerable groups and the opportunities that members of these groups have.

Based on the collected information, it is concluded that there is little information about social entrepreneurship, its opportunities, and benefits that can be achieved through it. Also, it is concluded that the problems of inclusion of vulnerable social groups are very much reflected in their daily lives, and that they need additional support and assistance in the field of social entrepreneurship.

The unavailability of relevant information for the general public has caused an unsatisfactory level of development of social entrepreneurship, as well as delays in regulating legislative issues.

Comparing foreign and domestic legislation, it can be concluded that social entrepreneurship is at a much higher level of development in the world, and that numerous benefits and clear guidelines have facilitated the process of establishing and later operational work for social entrepreneurs. When it comes to the surrounding countries, it is concluded that the level of development is at a similar level, and that there are no significant differences. The lack of legislative solutions can be singled out as a key problem of all neighboring countries.

Regulating the legal framework cannot be the only incentive for the development of social entrepreneurship. Educational institutions, as well as the media, have a significant role in the entire process. By relying on educational processes, further development of social entrepreneurship can be ensured, but without the support of the media, as a key factor, social entrepreneurship will not become a part of our everyday life.

Social entrepreneurship is only one of the links of entrepreneurship, but its goal is to solve social problems, and in that way, it is extremely important for all members of society. The power of this type of entrepreneurship is reflected in the countless opportunities it provides. Creativity and innovation are on the side of social entrepreneurs, the initiators of the development of society. Social enterprises, as humane enterprises, with a single goal are our future.

Key words: social entrepreneurship, social economy, vulnerable groups, situation, development

БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Кандидат Лазар Јовић, рођен је 05.07.1991. године у Лесковцу. Завршио је основну школу „Десанка Максимовић“ у Грделици и Гимназију у Лесковцу, смер природно-математички. Правни факултет Универзитета у Нишу уписао је школске 2010/2011. године, на коме је дипломирао 17. јуна 2019. године, са просечном оценом 7 (седам). Школске, 2019/2020. године уписао је и мастер академске студије на Правном факултету у Нишу, на општем смеру, ужа трговинскоправна научна област. Октобра 2019. године је отпочео приправнички стаж у адвокатској канцеларији у Нишу. Течно говори енглески језик. Као студент био је члан групе грађана „Моја Грделица – Млади за Грделицу“ као и организације „Рупска река“ која је имала за циљ актуелизацију теме и забрану изградње мини хидроелектрана на водозахвату на Рупској реци. Такође, учествовао је и у радионицама о Еколошком праву у организацији aarhus центра.